

STADSHOLMEN

BLECKTORNET 1

STORA BLECKTORNET

Södermannagatan 61

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturreserveratet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

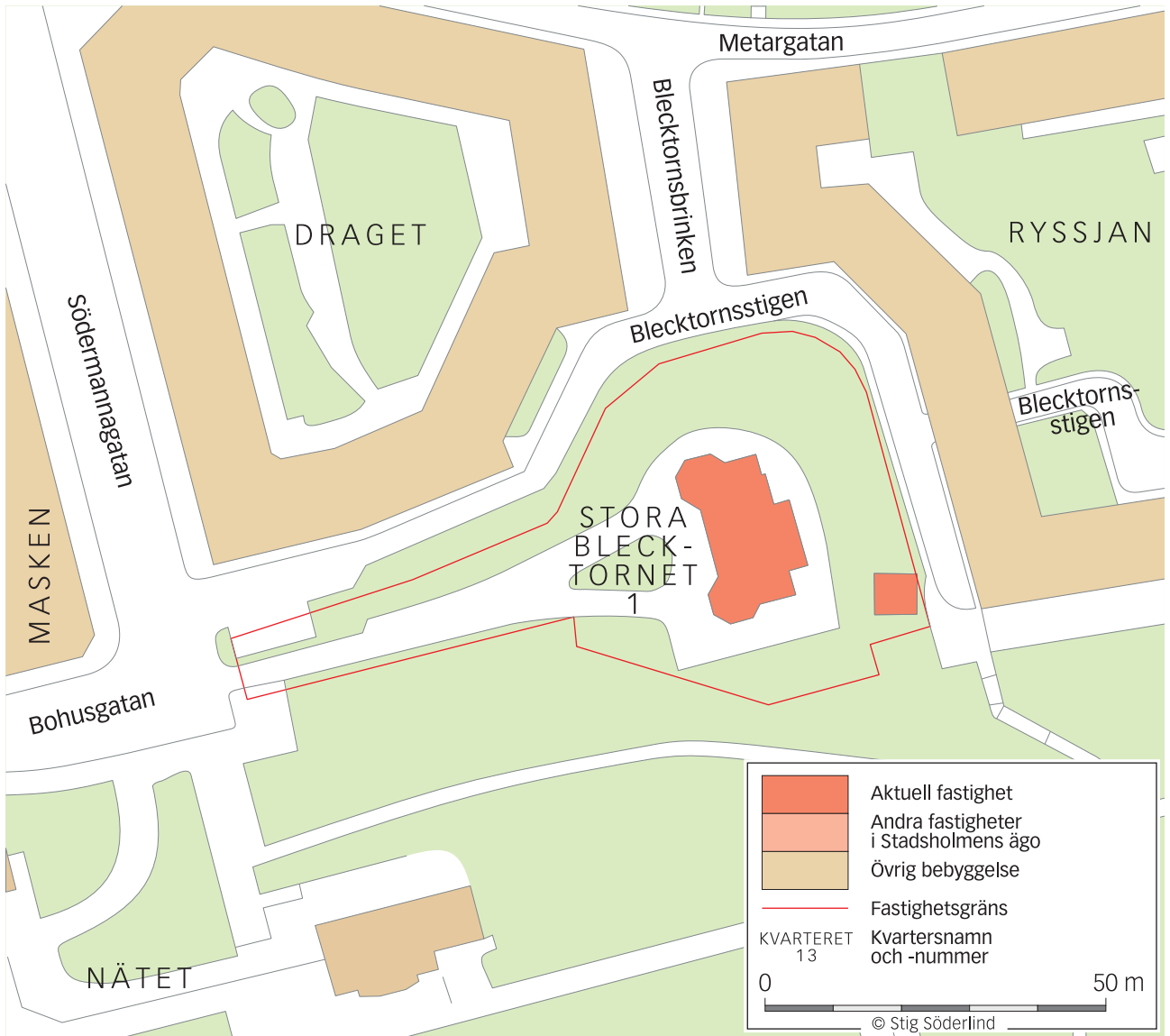
Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsammans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

ÄLDRE FOTOGRAFI AV BLECKTORNETS ÖSTRA FASAD. AV BILDEN KAN MAN SKÖNJA ATT BLAND ANNAT FÖNSTEROMFATTNINGARNA HADE ETT ANNAT UTSEENDE ÄN I DAG. ANONYMT FOTO U.Å., SSM FA 4177.

Det så kallade Stora Blecktornet har med sina två åttkantiga hörntorn en ovanlig utformning och är ett karakteristiskt inslag bland Södermalms bebyggelse. Det är framför allt ett exempel på en malmgård från mitten av 1800-talet, men södra tornet har anor tillbaka till 1700-talets första hälft.

Fastigheten har också anknytning till det kända konstnärsparet Anna och Ferdinand Boberg som bodde här på 1930-talet och vars inredningar det fortfarande finns spår av.

Fastigheten Blecktornet 1 är blåvärderad enligt Stadsmuseets kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Trakten omkring Blecktornet var ända fram till 1900-talets början lantlig med odlingsmark och enstaka äldre byggnader. Hammarby sjö sträckte

sig betydligt längre upp än i dag och närheten till vattnet var en tillgång för vissa hantverk och fabriker. Här etablerade sig till exempel flera företag med anknytning till textilproduktion under slutet av 1600-talet och början av 1700-talet. Barnängen är den mest kända men flera mindre verksamheter förekom också, bland annat i området omkring nuvarande Nytorget och i kvarteret Vintertullen vid Malmgårdsvägen.

Under slutet av 1800-talet växte Stockholm dramatiskt och omkring sekelskiftet 1900 började kvarteren norr om Ringvägen bebyggas. Under 1920- och 1930-talet bebyggdes även området söder om

ANNA OCH FERDINAND BOBERG I SITT VARDAGSRUM PÅ ÖVRE PLANET MED SÖDRA TORNETS SALONG I BAKGRUNDEN.
FOTO SVD 1932, SSM FA768.

Ringvägen. Särskilt kvarteren Draget och Ryssjan, som gränsar till Blecktornsparken, är fina exempel på 1900-talets bostadspolitik där de mindre bemedlade skulle erbjudas små, men goda och moderna bostäder till rimlig hyra. Husen byggdes förhållandevis låga med grönskande gårdar, och de mestadels små lägenheterna hade en för tiden hög standard med rinnande kallt och varmt vatten, centralvärme, WC och bad- eller duschrum.

År 1930 invigdes Hammarbyleden, som förbinder Saltsjön och Mälaren, och vattnet i Hammarby sjö sänktes. På båda sidor om vattnet etablerade sig mindre hamn- och industriverksamheter som under de senaste decennierna i sin tur har ersatts av nya bostadsområden.

HISTORIK

Namnet Blecktornet ("Blectorn") finns med på Petrus Tillaeus kända Stockholmskarta från 1733 och vid samma tid hade tomten gått i arv från handelsmannen Jöran Bröms till bryggaren Jonas Åbrink. Då fanns här några hus av trä, en stor trädgård och

ett torn, det vill säga själva Blecktornet. Tornet kom senare under 1700-talet att ingå i en tobakslada och finns delvis kvar som det södra tornet i dagens byggnad.

Ett nytt hus byggs

Hovrättsrådet Christoffer Hederström köpte 1854 Blecktornsområdet och två år senare fick arkitekten Carl Gustaf Blom Carlsson uppdraget att rita ett nytt bostadshus på tomten. Blom Carlsson utnyttjade det befintliga tornet men kompletterade det med en lägre länga och ytterligare ett torn i norr. Arkitektens bygglovsritningar visar en något mer utsmyckad fasad än dagens med hörnkedjor och rikare utformade fönsteromfattningar. Enligt ritningar i fastighetskontorets arkiv föreställde sig Blom Carlsson också en färgsättning med blekgul fasadfärg och ljusgrå detaljer som fönsteromfattningar, hörnkedjor och sockel. Fönstersnickerierna skulle enligt ritningen ha en starkare ockragul färg.

Christoffer Hederström brandförsäkrade sitt nya hus 1860. Av försäkringen framgår att det då fanns

BLECKTORNETS VÄSTRA FASAD. FOTO J. MALMBERG.

en mängd andra hus på tomten som fähus, tvättstuga, jordkällare och andra ekonomibyggnader. Här anges också att det norra tornet är av sten, det vill säga tegel, medan det södra bestod av äldre resvirke ifyllt med tegel. Bottenvåningen hade förutom förstuga i södra tornet sex rum och kök. Rummen var inredda med kakelugnar, fönster- och bröstpaneler, tapeter och pardörrar. Från södra tornet ledde en trätappa till övre våningen som hade fem rum med liknande inredning som bottenvåningen.

Bobergs flyttar in och bygger om

På 1880-talet köptes Stora Blecktornet av Stockholms stad och här inrättades bland annat ett hem för ”vanartiga” pojkar. Efter att ha stått tomt några decennier i början av 1900-talet hyrde konstnären Anna Boberg och arkitekten Ferdinand Boberg Stora Blecktornet mellan 1930 och 1935. Innan de flyttade in gjordes en genomgående renovering som det fortfarande finns tydliga spår efter.

Renoveringen var ett verk av Ferdinand Boberg själv i samarbete med fastighetskontorets arkitekt Carl Melin. Det var främst invändigt som föränd-

ringar skedde genom att till exempel ett modernt kök med serveringsrum ordnades i norra tornets bottenvåning, tillsammans med jungfrukammare, matsal och ”herrum” på samma plan. I södra tornet revs den gamla trappan och ersattes av den nuvarande som placerades på en annan plats. Övre planet inreddes med sängkammare, vardagsrum och i södra flygeln en salong medan en ateljé inreddes för Anna Boberg i norra flygeln. Efter paret Boberg har huset fungerat som bostad men huvudsakligen som kontor och som lokaler för olika sociala verksamheter. Stadsolmen tog över fastigheten 2004.

BYGGNADSBEKRIVNING

Exteriör

Byggnaden är uppförd i två våningar med två åttkantiga hörntorn. Fasaden är slätputsad och vilar på en sockel av sandsten med profilerad kant. Taket är klätt med svartmålad plåt och här finns vindflöjlar med initialer för tidigare ägare. Under taket löper en kraftig tandsnittslist. Fönstren är sentida, kopplade och utåtgående med slätputsade omfattningar som tidigare var mer dekorativt utformade.

DAGENS ENTRÉ GENOM SÖDRA TORNET HAR ALLTID VARIT HUSETS INGÅNG. FOTO J. MALMBERG.

DEN PROFILERADE TAKLISTEN ÄR EN AV DE BEVARADE INREDNINGSDETALJERNA FRÅN 1800-TALET. FOTO J. MALMBERG.

Interiör

Invändigt finns en del äldre inredningsdetaljer kvar som profilerade taklistor, hel- och halvfranska enkeldörrar och pardörrar, bröstpaneler, dörrfoder och fönstersmygpaneler. I bottenvåningen finns äldre nattluckor till fönstren. I huvudsak präglas dock huset av ombyggnaden på 1930-talet med bland annat parkettgolv, den nya stora trappan med baluster-räcke av svarvat trä, dörrfoder och en öppen spis av kalksten. Även planlösningen bär i huvudsak spår av ombyggnaden för Anna och Ferdinand Boberg. Flera ytskikt har dock tillkommit senare, som plast- och linoleummattor.

TRÄTRAPPAN TILL ÖVERVÅNINGEN KOM TILL VID RENOVERINGEN I SLUTET AV 1920-TALET. FOTO J. MALMBERG.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.